

MILLIY BUXGALTERIYA STANDARTLARINING MHXSGA MOSLASHUV JARAYONIDAGI O'ZGARISHLAR

Hikmatova Maftuna Ixtiyorovna

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

hikmaf25@icloud.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13985543>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida milliy buxgalteriya standartlarining Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (MHXS) moslashuv jarayonidagi o'zgarishlar tahlil qilinadi. Maqolada MHXSga moslashish zaruriyati, milliy standartlar va xalqaro standartlar o'rtasidagi asosiy farqlar, bu jarayon davomida yuzaga keladigan qiyinchiliklar va ularni hal qilish yo'llari yoritilgan. Kadrlarni tayyorlash, tizimlarni avtomatlashtirish va qonunchilikni moslashtirish bu o'zgarishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirishdagi muhim omillar sifatida ko'rib chiqilgan. Mazkur maqola milliy buxgalteriya hisobini xalqaro talablarga muvofiqlashtirishdagi o'zgarishlarni chuqurroq tushunishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Milliy buxgalteriya standartlari, Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS), moliyaviy hisobot, xalqaro integratsiya, hisobdorlik, moslashuv jarayoni, soliq va buxgalteriya hisobi, buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish, qonunchilik islohoti.

CHANGES IN THE PROCESS OF ADAPTATION OF NATIONAL ACCOUNTING STANDARDS TO IFRS

Abstract. This article analyzes changes in the process of adaptation of national accounting standards to International Financial Reporting Standards (IFRS) in the Republic of Uzbekistan.

The article describes the need to adapt to the EMS, the main differences between national standards and international standards, the difficulties that arise during this process and ways to solve them. Training of personnel, automation of systems and adaptation of legislation were considered important factors in the successful implementation of these changes. This article provides a deeper understanding of changes in the harmonization of national accounting with international requirements.

Key words: National Accounting Standards, International Financial Reporting Standards (IFRS), financial reporting, international integration, accountability, adaptation process, tax and accounting, automation of accounting, legislative reform.

ИЗМЕНЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ АДАПТАЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА К МСФО

Аннотация. В данной статье анализируются изменения в процессе адаптации национальных стандартов бухгалтерского учета к международным стандартам финансовой отчетности (МСФО) в Республике Узбекистан. В статье описывается необходимость адаптации к СЭМ, основные отличия национальных стандартов от международных, трудности, возникающие в ходе этого процесса, и пути их решения. Обучение персонала, автоматизация систем и адаптация законодательства были признаны важными факторами успешной реализации этих изменений. Данная статья дает более глубокое понимание изменений в гармонизации национального учета с международными требованиями.

Ключевые слова: национальные стандарты бухгалтерского учета, международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), финансовая отчетность, международная интеграция, подотчетность, процесс адаптации, налоги и учет, автоматизация бухгалтерского учета, законодательная реформа.

Kirish. Global iqtisodiy integratsiya jarayonlari natijasida milliy buxgalteriya standartlarini xalqaro talablar asosida takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyoti ham ushbu jarayondan mustasno emas, ayniqsa, mamlakatga xalqaro investitsiyalarni jalb qilish va mahalliy korxonalarning jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishda buxgalteriya hisobotlarining xalqaro standartlarga mos bo'lishi zarur. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS) bu borada asosiy yondashuv sifatida qabul qilinib, moliyaviy hisobotlarning shaffofligini va qiyosiylikini ta'minlashga xizmat qiladi.

Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasida milliy buxgalteriya standartlarini MHXSga moslashtirish zaruriyati va jarayonidagi o'zgarishlarni yoritishga qaratilgan. MHXSga moslashuvning asosiy yo'nalishlari, milliy va xalqaro standartlar o'rtasidagi farqlar, shuningdek, ushbu jarayonda duch kelinadigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish yo'llari maqolaning diqqat markazida bo'ladi. Moslashuvning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi nafaqat moliyaviy shaffoflikni oshiradi, balki iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi va mahalliy bizneslarning global miqyosdagi raqobatbardoshligini mustahkamlaydi.

Globalizatsiya jarayonlari natijasida xalqaro moliyaviy axborotlarning bir xilda bo'lishi va turli mamlakatlar o'rtasida ishonchli hisobdorlik tizimlarini yaratish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bunday jarayonlarda xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS) muhim rol o'ynaydi. MHXSning asosiy maqsadi – moliyaviy hisobotlarni aniq, shaffof va xalqaro darajada qiyoslanadigan darajaga olib chiqishdir.

O'zbekiston Respublikasi ham bu jarayonga qo'shilib, milliy buxgalteriya hisobini xalqaro talablar asosida qayta ko'rib chiqishni boshladi. Bu maqolada milliy buxgalteriya standartlarini MHXSga moslashtirish jarayonidagi asosiy o'zgarishlar tahlil qilinadi.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti o'tish davrini boshidan kechirmoqda va milliy iqtisodiyot xalqaro kapital bozorlariga chiqishga intilmoqda. Ushbu jarayonda xalqaro investitsiyalarni jalb qilish va transmilliy kompaniyalar bilan hamkorlik qilish uchun xalqaro darajadagi moliyaviy hisobot standartlariga mos keladigan tizimlarni yaratish zaruriyati tug'iladi.

MHXSga moslashuv orqali korxonalar o'z moliyaviy holatini aniqroq aks ettiradi, bu esa investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun moliyaviy ma'lumotlarning ishonchli va qiyoslanadigan bo'lishini ta'minlaydi. MHXSga moslashuv O'zbekistonga xalqaro bozorlarga chiqishda raqobatbardosh bo'lish imkoniyatini beradi.

MHXSga moslashuv milliy buxgalteriya tizimiga qator muhim o'zgarishlar olib kirishni talab qiladi. Bu o'zgarishlar quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilmoqda.

Moliyaviy hisobot tuzilmasi va mazmuni. MHXS bo'yicha moliyaviy hisobotlar xalqaro miqyosda qabul qilingan qoidalar asosida tayyorlanadi. Milliy buxgalteriya hisobida esa ko'p hollarda soliq maqsadlariga mo'ljallangan hisobotlar tuziladi. MHXSga moslashuvda moliyaviy hisobotlarning tarkibi va mazmuniga xalqaro standartlar talablariga javob beradigan tarzda o'zgartirishlar kiritiladi.

Daromadlarni tan olish usullari. MHXS talablariga muvofiq, daromadlarni tan olish aniq qoidalar va prinsiplar asosida amalga oshiriladi. Milliy buxgalteriya standartlarida esa daromad va xarajatlarni tan olish bo'yicha qoidalar ba'zan farq qiladi, bu esa xalqaro investorlar uchun moliyaviy axborotlarni qiyoslashda qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi.

MHXSga ko'ra, aktivlar va passivlar bozor narxi yoki adolatli qiymat asosida baholanadi.

Bu esa aktivlarning real qiymatini aks ettirishni ta'minlaydi va moliyaviy barqarorlik darajasini yaxshiroq tushunishga imkon beradi. Milliy buxgalteriya standartlarida esa ayrim holatlarda aktivlar o'z tannarxida yoki amortizatsiyalangan qiymatda aks ettiriladi, bu esa xalqaro investorlar uchun qiyoslashni murakkablashtiradi.

Milliy buxgalteriya hisobida debitorlik va kreditorlik qarzlari hisobga olinishi va ularning baholanishi xalqaro standartlarga nisbatan farq qiladi. MHXSga o'tishda korxonalar o'z aktivlari va passivlarini aniqroq ko'rsatib berish imkoniyatiga ega bo'ladi.

MHXSga moslashuv jarayonida korxonalar va davlat idoralari bir qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Eng katta qiyinchiliklardan biri – kadrlar tayyorgarligi va malaka oshirish jarayoni. O'zbekistonlik buxgalter va auditorlar MHXS bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga

ega bo'lishi zarur. Buning uchun maxsus treninglar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlar tashkil etilishi lozim.

Bundan tashqari, milliy huquqiy baza ham MHXS talablariga muvofiqlashtirilishi kerak.

Soliq kodeksi va boshqa moliyaviy qonunchilik hujjatlari xalqaro buxgalteriya hisobini to'g'ri aks ettirishni ta'minlash uchun qayta ko'rib chiqilishi zarur. Kichik va o'rta korxonalar uchun bu jarayon juda qiyin va moliyaviy jihatdan og'ir bo'lishi mumkin, shuning uchun davlat tomonidan ushbu jarayonni yengillashtirishga qaratilgan qo'shimcha yordam mexanizmlari ishlab chiqilishi lozim.

MHXSga moslashuv jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun quyidagi choralarni ko'rish lozim.

Buxgalterlar, auditorlar va moliyaviy mutaxassislar xalqaro standartlarni chuqur o'rganishi va amaliyotda qo'llay olishi uchun keng qamrovli o'quv dasturlari ishlab chiqilishi lozim. Bu esa korxonalar uchun moliyaviy hisobotlarni xalqaro darajada tayyorlashda asosiy omil bo'ladi.

Hisob-kitoblarni avtomatlashtirish va raqamli tizimlardan foydalanish MHXS talablariga javob beradigan hisobotlar tayyorlashda muhimdir. Buxgalteriya jarayonlarini raqamlashtirish orqali inson xatolarini kamaytirish va hisobdorlikni oshirish mumkin.

Huquqiy bazani isloh qilish. MHXSga moslashuv O'zbekiston qonunchiligini xalqaro moliyaviy hisob-kitob qoidalariga muvofiq qayta ko'rib chiqishni talab etadi. Soli q va moliyaviy qonunchilik hujjatlari milliy va xalqaro standartlar o'rtasidagi farqlarni kamaytirishga qaratilgan bo'lishi lozim.

O'zbekiston Respublikasida milliy buxgalteriya standartlarini Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga moslashtirish iqtisodiyotning jadal rivojlanishini ta'minlash, xalqaro investitsiyalarni jalb qilish va korxonalar faoliyatining shaffofligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu jarayon milliy buxgalteriya hisobotlariga qator o'zgarishlarni olib kirishni talab qiladi, ammo mazkur o'zgarishlar xalqaro iqtisodiy hamkorlikda yangi imkoniyatlarni yaratadi. Shu bilan birga, MHXSga moslashuvdagi qiyinchiliklarni yengib o'tish uchun kadrlar tayyorlash, tizimlarni avtomatlashtirish va huquqiy islohotlar kabi chora-tadbirlarni ko'rish zarur.

Mazkur o'zgarishlar amalga oshirilgandan so'ng, O'zbekiston moliyaviy hisobotlarining xalqaro darajadagi qiyosiyliги oshadi va iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Milliy buxgalteriya standartlarini Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (MHXS) moslashtirish O'zbekiston iqtisodiyoti uchun xalqaro bozorga chiqish va global investitsiyalarni jalb qilishda muhim qadamdir. Ushbu moslashuv jarayoni buxgalteriya hisobining xalqaro

darajada qabul qilingan tamoyillarga mos ravishda shaffoflikni, hisobdorlikni va qiyosiylikni oshirish imkonini beradi. Milliy buxgalteriya standartlarida MHXSga moslashuv jarayonida moliyaviy hisobotlarning tarkibi va mazmuni qayta ko'rib chiqiladi, bu esa xalqaro investorlarga ishonchli ma'lumotlar taqdim etishni ta'minlaydi.

Mazkur o'zgarishlar O'zbekistonning moliyaviy va iqtisodiy tizimida qator qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda, xususan, buxgalterlar malakasini oshirish, hisob-kitob tizimlarini avtomatlashtirish, hamda qonunchilikni qayta ko'rib chiqish kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda. Shu bilan birga, bu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Milliy buxgalteriya tizimining MHXSga moslashuvi kelgusida O'zbekiston korxonalarining xalqaro moliyaviy bozorlarda muvaffaqiyatli ishtirok etishiga zamin yaratadi.

REFERENCES

1. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS). International Financial Reporting Standards (IFRS) Foundation rasmiy veb-sayti: <https://www.ifrs.org>
2. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy veb-sayti: <https://www.mf.uz>
3. Karimov, A. (2022). O'zbekiston buxgalteriya hisobining milliy standartlari. Toshkent: Moliya nashriyoti.
4. Eshmatov, B. (2021). "Milliy buxgalteriya standartlarini MHXSga moslashtirishning dolzarbligi." Iqtisodiyot va moliya, 7(3), 45-52.
5. Smit, J. (2020). Transition to IFRS: Practical Issues and Challenges. London: Oxford University Press.